

פרשת ויחי – הרב פרופ' יצחק קראוס

“הבאים ישרש יעקב – יציץ ופרח ישראל”

אנו בסיום ספר בראשית – ספר שיש בו אבני דרך להיסטוריה היהודית רבת השנים. וכל זאת בבחינת “מעשה אבות סימן לבנים”. כוונתי לפרשיות האבות, ולא לספור הכריאה שהוא נושא בפני עצמו.

שני מוטיבים עיקריים מצויים בפרשיות האבות והאחים: א. הנושא הגאוגרפי: ארץ ישראל, החל מ”לך לך” אצל אברהם עד לפרשה האחרונה ירידת יעקב למצרים.

ב. הנושא הדמוגרפי: בניית בית ישראל, בעיות של עקרות אצל האמהות, לידות, אחוות אחים בפנים שונות, עד הסיכום של שבעים נפש ירדו מצרימה.

בכוונתי להתמקד בנושא הגלות והגאולה, נושא שעם ישראל סובל אותו עד ימינו אלה. סיום הספר משמח מצד אחד, בפן הדמוגרפי – יש איחוד משפחה, וטרגי בפן הגאוגרפי – תחילתה של גלות של עם ולא של יחידים, כאברהם שירד למצרים.

יעקב אבינו מתחנן לבנו יוסף (מעמד שהוא לגמרי לא פשוט, וכמעט הגשמת החלום של “השמש והירח משתחוים לי”): “וְעֵשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאֱמֶת, אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם” (בראשית מז כט).

מדוע הדבר כה חשוב ליעקב? יעקב אבינו רוצה לטעת בבניו את האמונה בגאולה: “פָּקֶד וּפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלָה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב” (בראשית נ, כה). כדברי ההפטרה: “הבאים ישרש יעקב ופרח ישראל” – יעקב אבינו רצה להשריש בבניו את תכונת ה”באים” ולא הנשארים, ובזכות זה “יציץ ופרח ישראל” (ישעיהו, כז, ו).

במעמד הבקשה “אל נא תקברני במצרים” יעקב נשמע מתנצל בפני בו יוסף “ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כבדת ארץ לבוא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת היא בית לחם” (בראשית מ”ח, ז). לאור ההסבר דלעיל שיעקב רוצה לטעת את תקוות הגאולה מובנים דברי רש”י הידועים על הפסוק הנ”ל:

“...דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא עזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן,

והיו עוברים דרך שם. יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר:

“קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים” (ירמיה ל”א, יד)

והקב”ה משיבה: “יש שכר לפעולתך... ושבו בנים לגבולם.” (רש”י)

יעקב אבינו מעוניין להמשיך את אבני הדרך של ספר בראשית, ולומר סיום ספר בראשית – אינו סוף סיפורה של ארץ ישראל.

נדב שרגאי בספרו "על אם הדרך" מביא מזכרונותיו של הסופר העברי, אברהם שלום יהודה: "אגדה זו, המעוררת אהבה לאבות האומה והמשרישה אמונה בנצח ישראל, כבשה לבבות, כך מתברר, ונקבעה בזיכרונם של רבים עוד מילדותם כאשר למדו חומש עם רש"י".

ומספר אברהם שלום על הפעיל הציוני, ידידו של הרצל ד"ר מאקס נורדאו, שהיה רופא ילדים במקצועו:

כי פעם אחת כשהיה מטייל במדריד, בירת ספרד, עם מקס נורדאו, ציין בפניו את הרושם האדיר שעשה נאמו בקונגרס הציוני הראשון (באזל, תרנ"ז), שבו דיבר לפני אלפי אנשים על אגדה זו של רחל המבכה על בניה. לשאלתו מניין נודעה לו אגדה זו, השיבו נורדאו, כי כשקיבל חולים בביתו בפריז, בא לפניו ילד יהודי, שהיה לומד ב"חדר". כששאל נורדאו את הילד מה הוא לומד ב"חדר", נתמלא הילד רגש והתחיל לספר בידיש את האגדה של רחל, שלמד בחומש. ומספר נורדאו: "באותה שעה נזדעזעו כל אברי, חבקותי ונשקתי אותו על מצחו, ובלבי אמרתי: עם כזה ששומר זכרונות כאלה מאלפי שנים, ומשריש אותם בלב ילדיו, אינו עלול למות, והוא מובטח בחיי עולם". ועוד הוסיף נורדאו, מספר א"ש יהודה: "זה קרה באותם הימים של מעשה דרייפוס, כשהתחלתי לפקפק בצדק אומות העולם כלפי ישראל, ויכולני לאמר, שהילד הזה היה אחד הגורמים לקרב אותי לציוניות ולהאמין בנצח ישראל".